

JUSTIN McCARTHY, *Muslims and Minorities. The Population of Ottoman Anatolia and the End of the Empire*, New York-London 1983, XII+248 sayfa. Ederi yazılı değil. Kataloglarda 45-50 Dolar gösterilmekte.

Amerika'da yetişmekte olan yeni nesil türkologlarından olan yazar, günümüze ve güncel konularımıza büyük ölçüde yararlı olan kitabını hazırlayıp bitirmekle, tarihçiler kadar sosyologlara, iktisat tarihi araştırmalarına, gazetecilere ve siyasetçilere her zaman için başvurmaları gerekli bir eser kazandırmıştır.

Şimdiye kadar yapılan araştırmalarda, Anadolu'nun belirli bir yöresini hatta küçük bir parçasını alıp buranın vaktiyle değişik uygarlıkların bir uzantısı olduğu savında bulunan kitap ve makalelere karşılık, Osmanlı Devleti'nin esas kaynağı Anadolu'yu bir bütün olarak ele alan araştırmacı, bu konuda Türk araştırmacıların bile kolaylıkla halledemeyeceğini, eğer konuacak ise, muhakkak duygusallığa kapılacağı izlenimini verecek bir konu seçmiştir.

Kitap yedi ana başlığa ayrıldıktan sonra beş ek verilmiş ve seçme bir kaynakça kullanılmıştır. Her bölüm bile kendi içinde arayanı epey zorlayacak konulardır. Osmanlı Devletinin tam bir yıkım içinde bulunduğu dönemleri içeren sayfalar, bundan yararlanmak isteyenlerin ne gibi girişimler içinde olduğunu belirleyen satırlar ve bunlara verilecek yanıtlarla doludur. Bunun bilimsel yöntemlerle, yaygın bir dil ile anlatılmış olması, bilim adamları için yararlı olduğu kadar her bir araştırmacının da klavuzu olacaktır.

Kitap tanıtımalarında baştan başlayıp sona doğru ilerlemek ilk yöntem olmakla beraber, ilk kez bu kitapta işe son tarafında bulunan kaynakça ile başlamak istedim. Konunun azameti karşısında ancak 'seçme' sözcüğü ile yetinen araştırmacı, uzun zamandan beri ihmal ettiğimiz kaynaklarımızı harekete geçirmiştir. Yıllıklar içinde bulunan bilgileri, çağdaş kaynaklarla karşılaştırırken hangisi elinin altında bulunduğunu öğreniyoruz (s. 240-241). Anadolu hakkında çok güzel bilgiler veren bu 'Salname'lerin bir listesi yakın bir geçmişte çok şükür tamamlanıp yayınlandı. Fakat geniş kapsamlı bir nüfus hareketi olarak ilk kez burada ele alındığına tanığız. İç sayfalarda bilgisayarla verilen bilgilerin sonuçları da açıkca ortaya konulmuştur. Böylece sosyal gelişme yanında, devletin çöküş yıllarında bile Türk nüfusunun her tarafta nasıl üstün bir durumda olduğu bilimsel bir şekilde ortaya konulmaktadır. En merak edilen konulardan sayılan Yunan ve Ermeni durumları da yerli olduğu kadar, yabancı verilere göre de incelenmiştir. Yunan nüfusuna ayrılan 4. bölümde (s. 89-99), en yoğun buldukları yöreler sayılan Aydın, Trabzon, Karesi, Canik, Niğde vilayet ve sancaklarında bile genel nüfus ortalamasında ne kadar az yer tuttıkları açıklanmıştır. Ayrıca buraya ekliyeceğim tek konu, bunların büyük bir kısmının kendilerini Yunanlı değil fakat güncel konularında ve hatta tapınma dillerinde bile Türkçe kullandıkları için, Hellenizm hareketi dışında sayanların da katılmasının yani genel ortalamaından çıkarılmaları gerektiği üzerinde duracağım. Yazan, elinde bulunan kaynakların ışığında bu konuyu ele almayı gerekli görmemiş

ise de, yunan kaynaklarındaki zorlamalara ve bunun yersizliği üzerinde dururken, herhangi bir tartışmanın söz konusu olmayacağını vurgulamaktadır.

En anlamlı sayfalardan olan Ermeni nüfusu s. 47-88 arasındadır. Yıllardan beri sözü edilen soykırım savları arasında Anadolu'nun içinde iki milyon kişinin kısa zamanda yok edildiği bulunurken, Ermeni nüfusunun en kalabalık zamanında bile böyle bir nüfusa sahip olmadığı hakkındaki Türk kaynakları yanında kendi kaynakları bile bu rakama ulaşamamaktadır. Yazar dayanaksız güncel konunun, bilimsel veriler karşısında tutunmasının nasıl olanaksız olduğunu kesin sonuçlarla ortaya koyarken, zahmet edip eline alacak olanları susturacaktır. Bir an için bilimsel çalışmalarda salt yöntemler üzerinde durulması gerektiği akla gelir se de, bu yakalaşımdan hiç bir şekilde taviz verilmediğini ısrarla belirtmeyelim.

Güzel istatistik bilgiler ile donatılmış ve her yönü ile Anadolumuz üzerine eğileceklerin kıymetli bir kaynağı olacak bu eseri meydana getirdiği için yazanı ne kadar kutlasak azdır.

Doç. Dr. MAHMUT H. řAKIROĐLU